

Podborský, Vladimír

Zajímavé příspěvky k poznání lužické kultury Slezska

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1960, vol. 9, iss. E5, pp. 160-161

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109813>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nápis o jednom ideogramu a o třech slabičných znacích, z nichž jeden představuje znak dosud neznámý a druhé dva jsou znaky, jež dosud nebyly úspěšně interpretovány. Nepřímo souviseła s mykénologickou sekci i schůzka zájemců o spolupráci na díle *Lexicon des frühgriechischen Epos*; svolal ji a řídil vedoucí pracovník tohoto monumentálního díla *B. Snell* (Hamburk).

V sobotu 4. září dopoledne byl kongres — jehož úspěšný průběh byl zajišťován péčí ředitele londýnského Ústavu klasických studií *E. G. Turnera*, *L. B. Turnerové* a sekretáře kongresu *V. L. Ehrenberga* — zakončen závěrečnou přednáškou *B. A. van Groningena* (Leyden). Mimo vlastní zasedání kongresu se delegáti účastnili i řady jiných společných akcí a recepcí. Nejvděčnější z nich byl odpolední výlet do okolí Londýna, zorganizovaný po skupinách na čtyři různá místa. Největší počet účastníků navštívil při této příležitosti vykopávky na místě antického Verulamia nedaleko St. Albans asi 70 km na severozápad od Londýna. Zajímavá byla také recepce v Britském museu, spojená s výstavkou papyrů, rukopisů a starých tisků. Zcela z rámce kongresu se pak vymykalo zasedání Mezinárodní federace klas. studií (FIEC), které se konalo ve dnech 29. a 30. srpna a mělo pro československou klasickou filologii mimořádný význam v tom, že na něm byl vrcholný orgán čsl. pracovníků ve vědách o antickém starověku, Jednota klasických filologů, přijat za řádného člena federace.

Antonín Bartoněk

Zajímavé příspěvky k poznání lužické kultury Slezska. V prvním čísle nového periodika wrocławské university, nazvaného symbolicky „Ślęza“ (Biblioteka archeologii Śląska Nr 1, Wrocław 1958), se dostaly na pořad především přitažlivé problémy výtvarného projevu a kultu lužického lidu doby bronzové a halštatské.

Úvodní obsáhla stať *H. Cehak-Holubowiczowé* (Ślęza i jej okolice w dziesięciolecie polskich badań archeologicznych, str. 3—21) seznamuje čtenáře s bohatou historií slezských Sobotekých vrchů (hora „Ślęza“, „Kościszki“ a „Radunia“), jak se tato jeví zejména po nových archeologických výzkumech. Celá oblast byla hustě osídlena již v neolitu, pak hlavně lužickým lidem III.—IV. per. a v době slovanské. V době lužické tu bylo asi kultovní centrum celého kraje, nikoliv útočištné hradisko, jak se domnívali dříve němečtí autoři. Místo spojuje autorka s kultem slunce a ten tu přežíval v pozměňovaných formách až do doby slovanské.

Další studie *M. Remiszewské-Lowczycké* (Śląska ceramika malowana z okresu halsztackiego; str. 23—40) je výtahem z magisterské práce, předložené na wrocławské universitě. Zaplňuje mezeru, která vznikla v polské literatuře po starších částečných zpracováních tohoto tématu i po německé monografii *R. Glasera* (1937) a používá již i nový náleзовý materiál. Ve všeobecných otázkách dochází autorka k závěrům již dříve tradovaným (koncentrace malované keramiky ve středním Slezsku, absence malov. keramiky v kostrových hrobech hornoslezských, datování do Ha C, s počátkem výskytu ojedinele již ve IV. per.). Cenné jsou některé postřehy týkající se technologie výroby a malování keramiky (chemické analýzy barev), opírající se ovšem o mnohdy objevené poznatky *W. Holubowiczovy*. Pokud jde o funkci malované keramiky, i tu nadále platí závěr dříve ustálený (*Koatrzewski*), že tu jde jednak o nádobky kultovního významu (zvláště pokud máme na mysli sám „kultovní“ tvar nádob; např. zoomorfní malované nádoby mohly sloužit při obětech zvířat a pod.), jednak o běžné užitkové nádobí, plnicí současně okrasné potřeby tehdejší domácnosti. Obsáhlejší partie o malovaných ornamentech vycházejí z poznání, že každý motiv má svůj symbolicko-magický význam (většinou spojený se solárním kultem). Nejde o pouhé dekorační prvky, neboť malba je i na málo viditelných místech. Také ztrojení ornamentů mluví pro jakési symbolikum. Celkem málo pravděpodobná je interpretace motivu trojúhelníka jako symbolu lidské postavy (*Haupt*), zato háčkované ornamenty mohou symbolicky zpodobovat beraní rohy (*Haupt*). Dopídit se bližšího významu každého jednotlivého druhu malovaného ornamentu je ovšem

nesnadné a výsledky zůstávají většinou neprokazatelné. Jednoznačným však zůstává závěr, že malované zboží je běžným, domácím artiklem, jehož ornamentika ukazuje na tehdy běžný sluneční kult.

Třetí práce *B. Gedigy* (Gliniane ptaszki w kulturze lużyckiej na Śląsku, str. 41—64) se zabývá vznikem, rozšířením a významem hliněných ptačích figurek-štěrchátek lužické kultury. Vychází se tu především z terénu Slezska (připojen je soupis ptačích figurek ze Slezska), závěry však jsou dělány s ohledem na všeobecné rozšíření ptačího motivu v době halštatské po celé stř. Evropě. Dosavadní nálezy ptačích figurek jsou většinou z hrobů, důvodně však je lze očekávat i na sídlištech. Nejstarší (ojedinělý) exemplář pochází již ze IV. per., ostatní kusy lze datovat až do mladších období. Bohatá výzdoba povrchu figurek, rytá, plastická i malovaná, prokazuje spolu s výjimečností tvaru opět povětšinou kultovní význam. Sám význam ptačích motivů (vodní pták — symbol sluneční), i ornamentů (kolečko, písmeno X aj.) přivádí opět ke kultu slunečnímu. Po podrobné analýze všech nálezů tohoto druhu s hlediska náležového prostředí i výzdoby uzavírá autor, že význam ptačích figurek tkví především v jejich funkci kultovní, která mohla být ovšem mnohostranná.

Vladimír Podborský

Nápis ze Zany, naše území a Naristové. Od r. 1955, kdy byl publikován nový nápis z africké Zany¹, se objevilo několik pojednání, která se zabývají právě v souvislosti s tímto nápisem nejstaršími dějinami našeho území. Nápis totiž obsahuje vylíčení kariéry M. Valeria Maximiana, který se mimo jiné podle tohoto nápisu zúčastnil bojů s Naristy a velel vojsku II. legie Adiutricis, jež přezimovalo v Leugaricionu. Tato věc — přezimování v Leugaricionu — zaujala zvláště naše badatele,² neboť je významným doplňkem a protějškem ke známému nápisu na skále trenčínského hradu.³ Zanský nápis totiž dovoluje nejen správně doplnit jméno legáta, který dal vytesat trenčínský nápis, ale poskytuje též novou variantu k trenčínskému „Laugaricio“, variantu, která se více přibližuje řeckému „Leukaristos“, známému z Ptolemaiovy mapy Velké Germanie. Lze tedy soudit, že mezi obě jména, tj. Leugaricio (Laugaricio) a Leukaristos lze položit rovnítko. Tuto rovnici Laugaricio = Leukaristos = Trenčín dokazoval již více než 30 let před objevením zanského nápisu *J. Dobiáš*,⁴ ale nebyla obecně přijata ani totožnost Laugaricio s Leukaristem ani s Trenčínem.⁵ Nyní však zanský nápis poskytuje zřejmě dosti důvodů, aby tato rovnice mohla být přijata obecně a v celé šíři.

Druhým bodem nápisu, který na sebe soustředil pozornost i zahraničních badatelů, je zmínka o Naristech. K této části nápisu obrátil svou pozornost nejprve *L. Barkóczy*,⁶ zabývající se náhrobním kamenem Aelia Septima, který se zúčastnil výpravy proti Naristům.⁷ Barkóczy, který probírá známé zprávy o Naristech, dochází k závěru, že je musíme hledat v době Marka Aurelia poblíže Pannonie, snad v severovýchodních Čechách nebo na severozápadním Slovensku, a nikoli mezi Dunajem a jižní hranicí Čech, jak se běžně soudí. Římský opěrný bod Laugaricio, tj. Trenčín, pokládá za namířený nikoli proti Kvádům, ale proti lidu púchovské kultury, který ztotožňuje právě s Naristy. K tomuto ztotožnění ho vede i to, že ve třetím století n. l. púchovská kultura již dále nepokračuje, právě tak jako v té době již nemáme zpráv o Naristech v okolí Pannonie. Barkóczyho důvody pro novou lokalizaci Naristů jsou tyto: legio I adiutrix, ke které patřil Aelius Septimus, měla sídlo v Pannonii v Brigetionu, mohla tedy přijít s Naristy do styku v tom případě, že měli svá sídla poblíže Pannonie, a nikoli v dnešním Bavorsku. Stejně tak M. Valerius Maximianus, který je uváděn v zanském nápisu jako velitel pannonských oddílů, mohl prý přijít s Naristy do styku jen v poměrně blízkém okolí Pannonie. Konečně se odvolává ještě na Tacitovu zprávu,⁸ která umísťuje Naristy vedle Hermundurů, v jejichž území pramení Labe.⁹ Podle této zprávy tedy museli Hermundurové být v severních Čechách, Naristi pak východně od nich. Barkóczy tu však přešel velmi lehc